

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI DAXILI İŞLƏR NAZİRLİYİ
POLİS AKADEMİYASI

KAFEDRA "CİNAYƏT PROSESİ"

FƏNN: "HÜQUQ- MÜHAFİZƏ ORQANLARI "

ƏYANİ TƏHSİL

M Ü H A Z İ R Ə

MÖVZU № 4. Ümumi mühakimə sahəsinə aid olan məhkəmələr

Vaxt : 4 saat.

Mühz : 2 saat

Sem: 2 saat

Tərtib etdi :

*"Cinayət prosesi kafedrasının rəisi,
polis polkovniki, h.ü.f.d*

SƏYYAD AGAYEV

Mühazirə kafedra iclasında müzakirə edilməklə bəyənilmişdir.

Protokol № _____ " _____ " 2021 –ci il.

BAKI - 2021.

**Mövzu 4. Ümumi mühakimə sahəsinə aid olan
məhkəmələr
PLAN**

1. Rayon (şəhər) və Ağır cinayətlər məhkəmələri
2. Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ali Məhkəməsi
3. Azərbaycan Respublikasının apellyasiya məhkəmələri
4. Azərbaycan Respublikasının Ali Məhkəməsi

Ədəbiyyat:

1. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası. 7, 94, 109, 125 132-ci maddələr.
2. Azərbaycan Respublikasının “Məhkəmələr və hakimlər haqqında” Qanunu (10.06.1997-ci il).
3. “İnsan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının təmin edilməsi sahəsində tədbirlər haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 22 fevral 1998-ci il tarixli Fərmanı.
4. Azərbaycan Respublikasında insan hüquq və azadlıqlarının həyata keçirilməsinin tənzimlənməsi haqqında Azərbaycan Respublikasının 24 dekabr 2002-ci il tarixli Konstitusiya Qanunu.
5. Azərbaycan Respublikasının Cinayət-Prosessual Məcəlləsi. 66, 67, 69, 71-74-cü maddələr.
6. H.Eyvazov. “Məhkəmə strukturu və onun fəaliyyəti”. “Qanun” curnalı № 6-2003. səh. 34-39.
7. Dərslik. M.Qəfərov, H.Eyvazov. Hüquq-mühafizə orqanları. Bakı, Qanun, 2011.
8. Məhkəmə-Hüquq Şurası haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu (28 dekabr 2004-cü il).
9. Məhkəmə və hüquq-mühafizə orqanları işçilərinin dövlət müdafiəsi haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu (11 dekabr 1998-ci il).
10. Mövsümov C.H. Sovet cinayət prosesi. Dərslik. Bakı. “Maarif”, 1989, 312 səh.
11. Prokurorluq haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu (7 dekabr 1999-cu il).
12. Hakimlərin seçki komitəsi haqqında Əsasnamənin təsdiq edilməsi barədə Məhkəmə-Hüquq Şurasının Qərarı (11 mart 2005-ci il).
13. Azərbaycan Respublikasının məhkəmə sisteminin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı bəzi tədbirlər və “Məhkəmələr və hakimlər haqqında” və “Məhkəmə-Hüquq Şurası haqqında” AR Qanunlarına dəyişikliklər və əlavələr edilməsi barədə AR 2010-cu il 22 iyun tarixli Qanununun tətbiq edilməsi haqqında 15 iyul 2010-cu il tarixli AR Prezidentinin Fərmanı

GİRİŞ

Konstitusiyaya uyğun olaraq məhkəmə dövlət hakimiyyətinin xüsusi funksiyası kimi dövlət mühakiməsini həyata keçirən yeganə dövlət orqanıdır. Ölkəmizdə demokratiyanın inkişaf etdirilməsində, hüquqi dövlət quruculuğunda və qanunun aliliyinin təmin olunmasında məhkəmənin xüsusi yeri vardır.

Hüquq-mühafizə fəaliyyətinin əsas istiqamətlərindən biri olan ədalət mühakiməsini Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 125-ci maddəsində göstəriləyi kimi, yalnız məhkəmələr həyata keçirirlər.

“Məhkəmələr və hakimlər haqqında” Qanunun 19-cu maddəsində göstəriləyi kimi, Azərbaycan Respublikasının məhkəmə sistemində daxil olan məhkəmələr tərəfindən ədalət mühakiməsi həyata keçirilir. Şərti olaraq bu məhkəmə sistemini iki hissəyə bölmək olar: ümumi və xüsusi mühakimə sahəsinə aid olan məhkəmələr.

Ümumi mühakimə sahəsinə aid olan məhkəmələrə ixtisaslaşdırılmış məhkəmələrdən başqa digər məhkəmələr aiddirlər. Məhz bu məhkəmələr tərəfindən iqtisadi mübahisələrdən başqa bütün mülki işlərə və cinayət işlərinin əksəriyyətinə birinci, apellyasiya və kassasiya instansiyaya məhkəmələri kimi baxılır.

Məhkəmə işlərinin əksəriyyətinə bu məhkəmələr tərəfindən baxıldığı üçün insanlar öz hüquq və azadlıqlarının təminatı üçün daha çox məhz bu məhkəmələrə müraciət edirlər.

Bu mövzuda biz ümumi mühakimə sahəsinə aid olan məhkəmələrin rayon (şəhər) məhkəmələrinin, ağır cinayətlərə məhkəmələrinin, Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ali Məhkəməsinin, Apellyasiya Məhkəmələrinin və AR Ali Məhkəməsinin təşkili qaydasını, onların səlahiyyətlərini, yurisdiksiyasını, məhkəmə sədrlərinin və sədr müavinlərinin səlahiyyətlərini, onların əvəz edilməsi qaydasını öyrənəcəyik.

Sual 1. Rayon (şəhər) və Ağır cinayətlər məhkəmələri

Ədalət mühakiməsini həyata keçirən məhkəmələr sistemində rayon (şəhər) məhkəmələri öz səlahiyyətlərinin genişliyinə və baxdıqları işlərin həcminə görə əsas mərkəzi yer tutur. Məhkəmə orqanları sistemində rayon (şəhər) məhkəmələrinin mühüm yer tutması, məhkəmələrin səlahiyyətinə aid olan bütün inzibati xətalər haqqında işlərə, böyük ictimai təhlükə törətməyən və az ağır cinayətlərə dair işlərə və iqtisadi mübahisələrdən başqa bütün mülki işlərə rayon (şəhər) məhkəmələrində baxılması ilə xarakterizə olunur. Bir qayda olaraq əhali çox vaxt öz problemləri ilə əlaqədar rayon (şəhər) məhkəmələrinə müraciət edirlər və bu məhkəmələr əhaliyə daha yaxın bir şəraitdə fəaliyyət göstərirlər.

Rayon (şəhər) məhkəmələri birinci instansiya məhkəmələri qismində fəaliyyət göstərməklə, böyük ictimai təhlükə törətməyən və az ağır cinayətlərə dair işlərə baxmaqla yanaşı, həmçinin məhkəməyədək sadələşdirilmiş icraat üzrə materiallara, xüsusi ittiham qaydasında şikayətlərə, habelə məhkəmə nəzarəti funksiyalarının həyata keçirilməsinə dair materiallara və nəhayət, səlahiyyətlərinə aid edilmiş mülki işlərə, inzibati xətalara dair və digər işlərə baxırlar.

Göstərilənlərlə yanaşı, rayon (şəhər) məhkəməsi məhkəmə statistikasını təhlil edir, məhkəmə fəaliyyətinin təşkili vəziyyətini, məhkəmə təcrübəsini öyrənir və ümumiləşdirir, qanunvericiliklə ona aid edilmiş digər səlahiyyətləri həyata keçirir.

Rayon (şəhər) məhkəmələrinin səlahiyyətləri və təşkili qaydası "Məhkəmələr və hakimlər haqqında" Qanunun 20-24-cü maddələrində açıqlanmışdır.

Rayon (şəhər) məhkəməsi inzibati-ərazi bölgüsü üzrə Azərbaycan Respublikasının rayonlarında, şəhərlərində (rayon tabeli şəhərlərdən başqa, məsələn, Sumqayıt şəhərində), şəhərdəki rayonlarında (Bakı və Gəncə şəhərlərində) təşkil edilir. Bir rayonda (şəhərdə) yalnız bir rayon (şəhər) məhkəməsi təşkil edilə bilər.

Rayon (şəhər) məhkəməsi sədrdən və hakimlərdən ibarətdir. Tərkibində 6 və daha çox hakim olan rayon (şəhər) məhkəməsində sədr müavini vəzifəsi təsis edilir. Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 9-cu bəndinə uyğun olaraq rayon (şəhər) məhkəmələrinin hakimlərini Azərbaycan Respublikasının Prezidenti təyin edir. Rayon (şəhər) məhkəmələrinin hakimlərinin sayı Məhkəmə-Hüquq Şurası tərəfindən müəyyənləşdirilir.

"Məhkəmələr və hakimlər haqqında" Qanunun 23-cü maddəsinə əsasən rayon (şəhər) məhkəməsi sədrinin aşağıdakı səlahiyyətləri vardır:

- məhkəmədə işin təşkilinə və məhkəmə aparatının işinə rəhbərlik edir, məhkəmədə əmək və icra intizamının a əməl olunmasını təmin edir;

- məhkəmə iclaslarına sədrlik edir, işlərin kargüzarlıq qaydalarına uyğun bölüşdürülməsinə nəzarət edir;

- məhkəmə aparatının işçilərinin işə qəbul və işdən azad edilməsi, mükafatlandırılması və intizam qaydasında cəzalandırılması məsələlərini həll edir;

- Ali Məhkəmənin Plenumunda və müvafiq apellyasiya instansiyası məhkəməsinin Rəyasət Heyətində rayon (şəhər) məhkəməsində ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsi vəziyyətinə dair məlumat verir;

- məhkəmə fəaliyyətinin təşkili vəziyyətinin, məhkəmə təcrübəsinin öyrənilməsinə və ümumiləşdirilməsinə və məhkəmə statistikasının aparılmasına rəhbərlik edir;

- şəxslərin qəbulu, təklif, ərizə və şikayətlərə baxılması sahəsində məhkəmənin işini təşkil edir;

- qanunvericiliklə ona aid edilmiş digər səlahiyyətləri həyata keçirir. Böyük ictimai təhlükə törətməyən və ya az ağır cinayətlərə dair cinayət işlərinə və

cinayət təqibi ilə bağlı digər materiallara birinci instansiya məhkəmələrinin hakimləri tərəfindən təkbaşına baxılır.

Rayon (şəhər) məhkəməsinə bir hakim təyin olunmuşsa, o həmin məhkəmənin sədrinin səlahiyyətlərini həyata keçirir.

Cinayət işinə və digər materiala cinayətin törədildiyi yerin fəaliyyət dairəsinə aid olan birinci instansiya məhkəməsində baxılır.

Rayon (şəhər) məhkəmələrində onların səlahiyyətlərinə aid işlərə baxılması, məhkəmələrdə işin düzgün təşkilindən xeyli dərəcədə asılıdır. Məhkəmə işinin təşkilində məhkəmə aparatları mühüm rol oynayır. Məhkəmə aparatları və katibləri təşkil edilərkən, hər bir hakim üçün məhkəmə katibi nəzərdə tutulmalı, məhkəmələrdə dəftərxana, kitabxana, arxiv, təsərrüfat xidməti, vətəndaşların qəbulu, qanunvericiliyin sistemləşdirilməsi, məhkəmə təcrübəsinin ümumiləşdirilməsi və məhkəmə statistikasının aparılması ilə məşğul olan məsləhətçilər olmalı, karguzarlığın aparılması təmin edilməlidir.

Ağır cinayətlər məhkəmələri

Ağır cinayətlər məhkəmələri (bundan sonra Ağır Cinayətlər Məhkəməsi) birinci instansiya məhkəməsi qismində fəaliyyət göstərir.

Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin statusu "Məhkəmələr və hakimlər haqqında" Qanunun 25-30-cu maddələrində əks olunmuşdur.

Azərbaycan Respublikasının məhkəmə sisteminin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı bəzi tədbirlər və "Məhkəmələr və hakimlər haqqında" və "Məhkəmə-Hüquq Şurası haqqında" AR Qanunlarına dəyişikliklər və əlavələr edilməsi barədə AR 2010-cu il 22 iyun tarixli Qanununun tətbiq edilməsi haqqında 15 iyul 2010-cu il tarixli AR Prezidentinin Fərmanı ilə aşağıdakı yeni ağır cinayətlər məhkəməsi təşkil edilmişdir:

1. Ağır Cinayətlərə Dair İşlər üzrə Azərbaycan Respublikasının Məhkəməsi əsasmda Bakı Ağır Cinayətlər Məhkəməsi;
2. Lənkəran Ağır Cinayətlər Məhkəməsi - Lənkəran şəhərində;
3. Gəncə Ağır Cinayətlər Məhkəməsi - Gəncə şəhərində;
4. Şəki Ağır Cinayətlər Məhkəməsi - Şəki şəhərində.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 9 avqust 2010-cu il tarixli

Fərmanı ilə ağır cinayətlər məhkəmələrinin ərazi yurisdiksiyası aşağıdakı kimi müəyyən edilmişdir:

Bakı Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin yurisdiksiyasına aid olan ərazi vahidləri:

1. Bakı şəhəri Binəqədi rayonu;
2. Bakı şəhəri Xətai rayonu;
3. Bakı şəhəri Xəzər rayonu;
4. Bakı şəhəri Qaradağ rayonu;
5. Bakı şəhəri Nərimanov rayonu;
6. Bakı şəhəri Nəsimi rayonu;
7. Bakı şəhəri Nizami rayonu;
8. Bakı şəhəri Sabunçu rayonu;
9. Bakı şəhəri Səbail rayonu;
10. Bakı şəhəri Suraxanı rayonu;
11. Bakı şəhəri Yasamal rayonu;
12. Abşeron rayonu;
13. Xaçmaz rayonu;
14. Xızı rayonu;
15. Qobustan rayonu;
16. Qubarayonu;

17. Qubadlı rayonu;
18. Qusar rayonu;
19. Siyəzən rayonu;
20. Sumqayıt şəhəri;
21. Şabran rayonu;
22. Şamaxı rayonu;
23. Şuşa rayonu;
24. Zəngilan rayonu.

Gəncə Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin yurisdiksiyasına aid olan ərazi vahidləri:

1. Ağdam rayonu;
2. Ağstafa rayonu;
3. Bərdə rayonu;
4. Daşkəsən rayonu;
5. Gədəbəy rayonu;
6. Gəncə şəhəri Kəpəz rayonu;
7. Gəncə şəhəri Nizami rayonu;
8. Goranboy rayonu;
9. Göygöl rayonu;
10. Xankəndi şəhəri
11. Xocalı rayonu;
12. Kəlbəcər rayonu;
13. Qazax rayonu;
14. Naftalan şəhəri;
15. Samux rayonu;
16. Şəmkir rayonu;
17. Tərtər rayonu;
18. Tovuz rayonu.

Lənkəran Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin yurisdiksiyasına aid olan ərazi vahidləri:

1. Ağcabədi rayonu;
2. Ağsu rayonu;
3. Astara rayonu;
4. Beyləqan rayonu;
5. Biləsuvar rayonu;
6. Cəbrayıl rayonu;
7. Cəlilabad rayonu;
8. Füzuli rayonu;
9. Hacıqabul rayonu;
10. Xocavənd rayonu;
11. İmişli rayonu;
12. Kürdəmir rayonu;
13. Laçın rayonu;
14. Lerik rayonu;
15. Lənkəran rayonu;
16. Masallı rayonu;
17. Neftçala rayonu;
18. Saatlı rayonu;

19. Sabirabad rayonu;
20. Salyan rayonu;
21. Şirvan şəhəri;
22. Ucar rayonu;
23. Yardımlı rayonu;
24. Zərdab rayonu.

Şəki Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin yurisdiksiyasına aid olan ərazi vahidləri:

1. Ağdaş rayonu;
2. Balakən rayonu;
3. Göyçay rayonu;
4. İsmayılı rayonu;
5. Qax rayonu;
6. Qəbələ rayonu;
7. Mingəçevir şəhəri;
8. Oğuz rayonu;
9. Şəki rayonu;
10. Yevlax rayonu;
11. Zaqatala rayonu.

Ağır Cinayətlər Məhkəməsi qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada cinayət törətmiş şəxslərin verilməsi (ekstradisiya) məsələsini həll edir, məhkəmə statistikasını təhlil edir, məhkəmə fəaliyyətinin təşkili vəziyyətini, məhkəmə təcrübəsini öyrənir və ümumiləşdirir, qanunvericiliklə ona aid edilmiş digər səlahiyyətləri həyata keçirir.

Cinayət-Prosessual Məcəlləsində Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin səlahiyyətləri dəqiqləşdirilmişdir. AR CPM-in 69-cu maddəsinə əsasən: *"Ağır Cinayətlər Məhkəməsi ağır və xüsusilə ağır cinayətlərə dair işlərə (7 ildən artıq azadlıqdan məhrumetmə nəzərdə tutulmuş) və digər materiallara baxır"*. Bundan əlavə, AR CPM-in 74-cü maddəsinə əsasən: *"Cinayət işlərindən biri Ağır Cinayətlər Məhkəməsinə, digəri isə rayon (şəhər) məhkəməsinə aid olan bir icraatda birləşdirilmiş cinayət işlərinə Ağır Cinayətlər Məhkəməsində baxılır"*.

Ağır Cinayətlər Məhkəməsinə yalnız məhkəmənin fəaliyyət dairəsində baş vermiş cinayətlərlə bağlı işlər aiddir.

Ağır Cinayətlər Məhkəməsi hakimlərinin sayı Məhkəmə-Hüquq Şurası tərəfindən müəyyənləşdirilir.

"Məhkəmələr və hakimlər haqqında" Qanunun 27-ci maddəsinə əsasən: *"Ağır Cinayətlər Məhkəməsi sədrdən, onun müavinindən və hakimlərdən ibarətdir. Qanunla nəzərdə tutulmuş hallarda və qaydada ağır cinayətlərə dair işlərə birinci instansiya üzrə baxılması üçün bu məhkəmənin tərkibində andlılar məhkəməsi yaradıla bilər"*.

Ağır Cinayətlər Məhkəməsində cinayət işlərinə baxılması üçün andlı iclasçılar kollegiyası yaradılır.

Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin işinin təşkili üçün onun sədri cavabdehdir. Məhkəmə sədrinin aşağıdakı səlahiyyətləri vardır:

- məhkəmədə işin təşkilinə və məhkəmə aparatının işinə rəhbərlik edir, məhkəmədə əmək və icra intizamının a əməl olunmasını təmin edir;
- məhkəmə iclaslarına sədrlik edir, işlərin kargüzarlıq qaydalarına uyğun bölüşdürülməsinə nəzarət edir;
- məhkəmə aparatı işçilərinin işə qəbul və işdən azad edilməsi, mükafatlandırılması və intizam qaydasında cəzalandırılması məsələlərini həll edir;
- Ali Məhkəmənin Plenumunda və müvafiq apellyasiya instansiyası

məhkəməsinin Rəyasət Heyətində Ağır Cinayətlər Məhkəməsində ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsi vəziyyətinə dair məlumat verir;

- məhkəmə fəaliyyətinin təşkili vəziyyətinin, məhkəmə təcrübəsinin öyrənilməsinə və ümumiləşdirilməsinə, məhkəmə statistikasının aparılmasına rəhbərlik edir;
- şəxslərin qəbulu, təklif, ərizə və şikayətlərə baxılması sahəsində məhkəmənin işini təşkil edir;
- qanunvericiliklə ona aid edilmiş digər səlahiyyətləri həyata keçirir.

Qanunla Ağır cinayətlər məhkəməsinin sədr müavininin səlahiyyətləri aşağıdakı kimi müəyyən edilmişdir:

- məhkəmə iclaslarında sədrlik edir, Ağır cinayətlərə dair işlər üzrə məhkəmə sədri tərəfindən müəyyən edilmiş məsələləri həll edir, sədrin tapşırığı ilə onun ayrı-ayrı səlahiyyətlərini həyata keçirir, sədr olmadıqda və ya öz vəzifələrini yerinə yetirə bilmədikdə onu əvəz edir;

- qanunvericiliklə ona aid edilmiş digər səlahiyyətləri həyata keçirir.

Ağır cinayətlər məhkəməsində cinayət işlərinə 3 hakimdən ibarət kollegial tərkibdə və ya 1 hakim və 12 andlı iclasının iştirakı ilə baxılır.

Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ağır Cinayətlər Məhkəməsi

30.12.2005-ci il tarixli "Azərbaycan Respublikasının bəzi qanunvericilik aktlarına dəyişikliklər və əlavələr edilməsi haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanunu ilə məhkəmə sistemini müasirləşdirmək məqsədilə "Məhkəmələr və hakimlər haqqında" Qanununa əlavə və dəyişikliklər edilmişdir. Bu Qanunla Azərbaycan Respublikası məhkəmə sistemində dəyişikliklər aparılmış, yeni strukturlar yaradılmışdır. Bu strukturlardan biri də Ağır cinayətlərə dair işlər üzrə Naxçıvan Muxtar Respublikasının Məhkəməsidir. Azərbaycan Respublikasının 22 iyun 2010-cu il tarixli Qanunu ilə "Məhkəmələr və hakimlər haqqında" AR Qanununa dəyişikliklər edilərək "Ağır cinayətlərə dair işlər üzrə Naxçıvan Muxtar Respublikasının məhkəməsi" müvafiq olaraq "Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ağır Cinayətlər Məhkəməsi" adlandırılmışdır.

Naxçıvan MR-in Ağır Cinayətlər Məhkəməsi birinci instansiya məhkəməsi kimi qanunla səlahiyyətlərinə aid edilmiş cinayət işlərinə baxır. Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ağır Cinayətlər Məhkəməsi məhkəmə statistikasını təhlil edir, məhkəmə fəaliyyətinin təşkili vəziyyətini, məhkəmə təcrübəsini öyrənir və ümumiləşdirir, Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə ona aid edilmiş digər səlahiyyətləri həyata keçirir.

Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ağır Cinayətlər Məhkəməsi Naxçıvan Muxtar Respublikasının paytaxtı Naxçıvan şəhərində təşkil edilir və onun yurisdiksiyası Naxçıvan Muxtar Respublikasının bütün ərazisinə şamil olunur.

Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ağır Cinayətlər Məhkəməsi sədrdən və hakimlərdən ibarətdir.

Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin sədrinin səlahiyyətlərinə aiddir:

- məhkəmədə işin təşkilinə və məhkəmə aparatının işinə rəhbərlik edir, məhkəmədə əmək və icra intizamına əməl olunmasını təmin edir;

- məhkəmə iclaslarına sədrlik edir, işlərin kargüzarlıq qaydalarına uyğun bölüşdürülməsinə nəzarət edir;

- məhkəmə aparatı işçilərinin işə qəbul və işdən azad edilməsi, mükafatlandırılması və intizam qaydasında cəzalandırılması məsələlərini həll edir;

- Ali Məhkəmənin Plenumunda və Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin Rəyasət Heyətində Naxçıvan Muxtar Respublikası nm Ağır Cinayətlər Məhkəməsində ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsi vəziyyətinə dair məlumat verir;

- məhkəmə fəaliyyətinin təşkili vəziyyətinin, məhkəmə təcrübəsinin öyrənilməsinə və ümumiləşdirilməsinə, məhkəmə statistikasının aparılmasına rəhbərlik edir;

- şəxslərin qəbulu, təklif, ərizə və şikayətlərə baxılması sahəsində məhkəmənin işini təşkil edir;

-qanunvericiliklə ona aid edilmiş digər səlahiyyətləri həyata keçirir.

Beləliklə,nəticə olaraq qeyd edirik ki, Qanunla nəzərdə tutulmuş hallarda və qaydada ağır cinayətlərə dair işlərə birinci instansiya üzrə baxılması üçün bu məhkəmənin tərkibində andlılar məhkəməsi yaradıla bilər.

Naxçıvan MR-in Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin hakimlərinin sayı Məhkəmə-Hüquq Şurası tərəfindən müəyyənləşdirilir.

Sual 2. Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ali Məhkəməsi

Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ali Məhkəməsinin təşkili qaydası və səlahiyyətləri "Məhkəmələr və hakimlər haqqında" Qanunun 52-60-cü maddələrində öz əksini tapmışdır.

Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ali Məhkəməsi Naxçıvan Muxtar Respublikasının paytaxtı Naxçıvan şəhərində təşkil edilir, onun yurisdiksiyası Naxçıvan Muxtar Respublikasının bütün ərazisinə şamil edilir.

Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ali Məhkəməsi Naxçıvan Muxtar Respublikasının ali məhkəmə orqanı olmaqla qanunla müəyyən edilmiş qaydada ədalət mühakiməsini həyata keçirir.

Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ali Məhkəməsi qanunla səlahiyyətlərinə aid edilmiş işlər üzrə apellyasiya instansiyası məhkəməsidir.

Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ali Məhkəməsi Rəyasət Heyətindən, mülki kollegiyadan, inzibati-iqtisadi mübahisələrə dair işlər üzrə kollegiyadan, cinayət kollegiyasından və hərbi kollegiyadan ibarətdir.

Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin kollegiyaları apellyasiya instansiyası məhkəməsi qismində Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin ərazi yurisdiksiyasına aid edilmiş birinci instansiya məhkəmələri tərəfindən baxılmış işlər üzrə qərarlardan verilmiş apellyasiya şikayətləri və ya protestləri üzrə işlərə baxırlar.

Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ali Məhkəməsi kollegiyalarında işlərə baxmaq üçün məhkəmə tərkibləri yaradılır.

Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsi hakimlərinin tərkibinə məhkəmənin sədri, onun müavini, məhkəmə kollegiyalarının sədrləri və hakimləri daxildir.

Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsi hakimlərinin sayı Məhkəmə-Hüquq Şurası tərəfindən müəyyənləşdirilir. Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ali Məhkəməsinin

hakimləri Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin təqdimatı ilə Milli Məclis tərəfindən vəzifəyə təyin edirlər.

Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin kollegiyaları:

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi kimi Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin ərazi yurisdiksiyasına aid edilmiş birinci instansiya məhkəmələri tərəfindən baxılmış işlər üzrə qərarlardan verilmiş apellyasiya şikayətləri və apellyasiya protestləri üzrə işlərə baxırlar.

Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin kollegiyası Azərbaycan Respublikası qanunvericilik aktlarının düzgün tətbiq edilməsi üçün tədbirlər görür, məhkəmə statistikasını təhlil edir, məhkəmə təcrübəsini öyrənir və ümumiləşdirir, Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin ərazi yurisdiksiyasına aid edilmiş birinci instansiya məhkəmələrinə metodik kömək göstərir, qanunvericiliklə ona aid edilmiş digər səlahiyyətləri həyata keçirir.

Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsi kollegiyaları sədrlərinin səlahiyyətlərinə aiddir:

- müvafiq məhkəmə kollegiyasının iclaslarına sədrlik etmək və məhkəmə kollegiyasının işinin təşkilinə rəhbərlik etmək;
- məhkəmə statistikasının təhlili, məhkəmə təcrübəsinin öyrənilməsi və ümumiləşdirilməsi işini təşkil etmək;
- məhkəmə təcrübəsinin öyrənilməsi və ümumiləşdirilməsi ilə əlaqədar Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin ərazi yurisdiksiyasına aid edilmiş birinci instansiya məhkəmələrindən işləri tələb etmək;
- şəxslərin qəbulu, təklif, ərizə və şikayətlərə baxılması sahəsində məhkəmə kollegiyasının işini təşkil etmək;
- qanunvericiliklə ona aid edilmiş digər səlahiyyətləri həyata keçirmək. Məhkəmə kollegiyasının sədri vəzifələrini yerinə yetirə bilmədikdə və ya onun səlahiyyət müddəti bitdikdə onun vəzifələrinin icrası Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin sədrinin sərəncamı ilə müvəqqəti olaraq həmin kollegiyanın hakimlərindən birinə həvalə edilir.

Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin Rəyasət Heyəti məhkəmənin sədrindən, onun müavinindən və kollegiya sədrlərindən ibarət tərkibdə fəaliyyət göstərir.

Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsi Rəyasət Heyətinin tərkibinə daxil olan şəxslərin öz səlahiyyətləri daxilində bərabər hüquqları vardır.

Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin Rəyasət Heyətinin səlahiyyətlərinə aiddir:

- Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin hakimləri sırasından məhkəmə kollegiyalarını və müvafiq məhkəmə tərkiblərini təşkil edir;
- Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ali Məhkəməsi sədrinin təqdimatına əsasən Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ali Məhkəməsi yanında Elmi-Məsləhət Şurasının Əsasnaməsini və tərkibini təsdiq edir;
- qanunla müəyyən edilmiş qaydada qanunvericilik və digər normativ aktların Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına və qanunlarına uyğunsuzluğu barədə Konstitusiya Məhkəməsinə sorğu verilməsi üçün Ali Məhkəməyə müraciət edir;
- Azərbaycan Respublikası qanunvericiliyinin tətbiqinin məhkəmə təcrübəsinə dair məsələləri üzrə və Naxçıvan Muxtar Respublikasında ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsi vəziyyətinə dair Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ali Məhkəməsi sədrinin, onun müavininin, kollegiya sədrlərinin, Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin

ərazi yurisdiksiyasına aid edilmiş birinci instansiya məhkəmələrinin sədrələrinin məlumatlarını dinləyir;

- məhkəmə təcrübəsinin ümumiləşdirilməsi və məhkəmə statistikasının təhlili barədə materiallara baxır;

- qanunvericilik aktlarının düzgün tətbiq edilməsi barədə Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin ərazi yurisdiksiyasına aid edilmiş birinci instansiya məhkəmələrinə metodik kömək göstərir;

- qanunvericiliklə ona aid edilmiş digər səlahiyyətləri həyata keçirir.

Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin Rəyasət Heyətinin iclasları üç ayda bir dəfədən az olmayaraq keçirilir. Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin sədri Rəyasət Heyətinin iclaslarına sədrlik edir.

Naxçıvan Muxtar Respublikasının prokuroru, Naxçıvan Muxtar Respublikasının ədliyyə naziri və digər şəxslər Məhkəmənin Rəyasət Heyətinin iclaslarına dəvət oluna bilərlər. Rəyasət Heyəti iclasının keçirilməsi vaxtı və müzakirəyə çıxarılan məsələlər barədə Rəyasət Heyətinin üzvlərinə iclasa ən gec 10 gün qalmış məlumat verilir, qərar layihələri və başqa materiallar onlara təqdim olunur. Rəyasət Heyətinin azı 3 üzvü iştirak etdikdə Rəyasət Heyətinin iclası səlahiyyətli sayılır.

Rəyasət Heyətinin qərarları açıq səsvermə yolu ilə, səsvermədə iştirak edən Rəyasət Heyəti üzvlərinin səs çoxluğu ilə qəbul olunur. Məhkəmənin Rəyasət Heyətinə sədrlik edən başqa hakimlərlə yanaşı səsvermədə iştirak edir və axırıncı səs verir. Rəyasət heyətinin qərarlarını və iclas protokollarını iclasda sədrlik edən imzalayır.

Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin aparatı Rəyasət Heyəti iclaslarının hazırlanmasına dair təşkilati işləri həyata keçirir, protokolun aparılmasını təmin edir, Rəyasət Heyətinin qəbul etdiyi qərarların icrası üçün digər zəruri işlər görür.

Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsi sədrinin səlahiyyətləri aşağıdakılardır:

- Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin işinin təşkilinə və məhkəmə aparatının işinə rəhbərlik edir, məhkəmədə əmək və icra in tizainin a əməl olunmasını təmin edir;

- Məhkəmə kollegiyalarının iclaslarına sədrlik edir, işlərin kargüzarlıq qaydalarına uyğun bölüşdürülməsinə nəzarət edir;

- Məhkəmə kollegiyalarının tərkiblərinin təşkil edilməsinə dair Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin Rəyasət Heyətinə təkliflər verir;

- Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsi aparatı işçilərinin işə qəbul və işdən azad edilməsi, mükafatlandırılması və intizam qaydasında cəzalandırılması məsələlərini həll edir;

- Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsi aparatının strukturu, ştat cədvəlini, xərc smetasını müəyyən edir;

- Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin və onun ərazi yurisdiksiyasına aid edilmiş birinci instansiya məhkəmələrinin hakimlərinin mükafatlandırılması barədə Məhkəmə-Hüquq Şurasına təklif verir;

- qanunvericiliklə müəyyən edilmiş hallarda və qaydada Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin və onun ərazi yurisdiksiyasına aid edilmiş birinci instansiya məhkəmələrinin hakimlərinin intizam məsuliyyətinə cəlb edilməsi barədə Məhkəmə-Hüquq Şurasına müraciət edir;

- Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ali Məhkəməsini təmsil edir;

- Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin Rəyasət Heyəti iclaslarını çağırır, onun vaxtını və gündəliyini müəyyən edir və bu icaslara sədrlik edir, Rəyasət Heyətinin qərarlarını və iclas protokollarını imzalayır;

- Ali Məhkəmənin Plenumunda iştirak edir, Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin ərazi yurisdiksiyasına aid edilmiş birinci instansiya məhkəmələrində və Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ali Məhkəməsində ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsi vəziyyətinə dair məlumat verir;

- Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin hakimlərinin və aparatı işçilərinin ixtisasının artırılması işini təşkil edir;

- qanunvericilik aktlarının düzgün tətbiq edilməsi üçün məhkəmələrə metodik kömək göstərir;

- məhkəmə statistikasının təhlili, məhkəmə təcrübəsinin öyrənilməsi və ümumiləşdirilməsi işini təşkil edir;

- məhkəmə təcrübəsinin öyrənilməsi və ümumiləşdirilməsi ilə əlaqədar Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin ərazi yurisdiksiyasına aid edilmiş birinci instansiya məhkəmələrindən işləri tələb edir;

- şəxslərin qəbulu, təklif, ərizə və şikayətlərə baxılması sahəsində məhkəmənin işini təşkil edir;

- qanunvericiliklə ona aid edilmiş digər səlahiyyətləri həyata keçirir. Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin sədr müavini:

- məhkəmə iclaslarında sədrlik edir, Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin sədri tərəfindən müəyyən edilmiş məsələləri həll edir, sədrin tapşırığı ilə onun ayrı-ayrı səlahiyyətlərini həyata keçirir, sədr olmadıqda və ya öz vəzifələrini yerinə yetirə bilmədikdə onu əvəz edir;

- Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə ona aid edilmiş digər səlahiyyətləri həyata keçirir.

Beləliklə, nəticə olaraq onu da qeyd edirik ki, Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsi sədrinin müavini vəzifələrini yerinə yetirə bilmədikdə və ya onun səlahiyyət müddəti bitdikdə onun vəzifələrinin icrası Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsi sədrinin sərəncamı ilə müvəqqəti olaraq həmin məhkəmə kollegiya sədrlərindən birinə həvalə edilir.

SUAL 3. Azərbaycan Respublikasının apellyasiya məhkəmələri

"Azərbaycan Respublikasının bəzi qanunvericilik aktlarına dəyişikliklər və əlavələr edilməsi haqqında" Azərbaycan Respublikasının 30.12.2005-ci il tarixli Qanunu və "Azərbaycan Respublikasında məhkəmə sisteminin müasirləşdirilməsi və "Azərbaycan Respublikasının bəzi qanunvericilik aktlarına dəyişikliklər və əlavələr edilməsi haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununun tətbiq edilməsi barədə" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 19 yanvar 2006-cı il tarixli Fərmanı qüvvəyə minənədək, yəni 20 yanvar 2006-cı il tarixinə qədər Azərbaycan Respublikasının paytaxtı Bakı şəhərində fəaliyyət göstərən və yurisdiksiyası bütün Azərbaycan ərazisinə şamil edilən yeganə Apellyasiya Məhkəməsi fəaliyyət göstərirdi. Həmin Apellyasiya Məhkəməsi Rəyasət Heyətindən, mülki işlər üzrə Kollegiyadan, cinayət və inzibati xətalara dair işlər üzrə kollegiyadan və hərbi məhkəmələrin işləri üzrə kollegiyadan ibarət idi. Apellyasiya Məhkəməsinin kollegiyalarında işlərə baxmaq üçün məhkəmə tərkibləri yaradılırdı. Apellyasiya Məhkəməsi hakimlərinin tərkibinə məhkəmənin sədri, onun müavini, məhkəmə kollegiyalarının sədrləri və hakimləri daxil idi.

Apellyasiya Məhkəməsi aşağıda göstərilən birinci instansiya məhkəmələrinin qanuni qüvvəyə minməmiş hökmlərindən və digər qərarlarından apellyasiya şikayətləri və ya protestləri əsasmda cinayət işlərinə və cinayət təqibi ilə bağlı digər materiallara baxırdı:

- 1) Naxçıvan Muxtar Respublikasının rayon (şəhər) məhkəmələri istisna olmaqla, Azərbaycan Respublikasının digər rayon (şəhər) məhkəmələrinin;
- 2) hərbi məhkəmələrin;
- 3) Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin ağır cinayətlərə dair işlər üzrə Kollegiyasının ;
- 4) Ağır cinayətlərə dair işlər üzrə məhkəmənin;
- 5) Ağır cinayətlərə dair işlər üzrə hərbi məhkəmənin.

Hazırda apellyasiya məhkəmələrinin təşkili qaydası və səlahiyyətləri "Məhkəmələr və hakimlər haqqında" Qanunun 61-69-cu maddələrində açıqlanmışdır.

"Azərbaycan Respublikasının bəzi qanunvericilik aktlarına dəyişikliklər və əlavələr edilməsi haqqında" Azərbaycan Respublikasının 30.12.2005-ci il tarixli Qanunu ilə "Məhkəmələr və hakimlər haqqında" Qanunun 61-69-cu maddələrinə ciddi dəyişikliklər edilmiş və Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 19 yanvar 2006-cı il tarixli Fərmanı ilə Bakı, Gəncə, Sumqayıt, Əli Bayramlı (hal-hazırda Şirvan) və Şəki apellyasiya məhkəmələri təşkil edilmişdir. 22 iyun 2010-cu il tarixli AR Qanunu ilə "Məhkəmələr və hakimlər haqqında" Qanunun "Apellyasiya məhkəmələri" adlı XI fəslinə də əlavə və dəyişikliklər edilmişdir.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 132-ci maddəsinin I hissəsinə müvafiq olaraq apellyasiya məhkəmələri qanunla onların səlahiyyətlərinə aid edilmiş işlər üzrə yuxarı instansiya məhkəməsidir.

Apellyasiya məhkəməsinin təşkili, olduğu yer və ərazi yurisdiksiyası Məhkəmə-Hüquq Şurasının təklifi nəzərə alınmaqla Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 32-ci bəndinə uyğun olaraq Azərbaycan Respublikasının Prezidenti tərəfindən müəyyənləşdirilir.

Apellyasiya məhkəməsi Rəyasət Heyətindən, mülki kollegiyadan, inzibati-iqtisadi kollegiyadan, cinayət kollegiyasından və hərbi kollegiyadan ibarətdir. Apellyasiya məhkəməsinin kollegiyalarında işlərə baxmaq üçün məhkəmə tərkibləri yaradılır.

Apellyasiya məhkəməsi hakimlərinin tərkibinə məhkəmənin sədri, onun müavini, məhkəmə kollegiyalarının sədrləri və hakimləri daxildir. Apellyasiya məhkəməsində işlərə 3 hakimdən ibarət tərkibdə baxılır.

Apellyasiya məhkəməsi hakimlərinin sayı Məhkəmə-Hüquq Şurası tərəfindən müəyyənləşdirir. Apellyasiya məhkəmələri hakimlərini vəzifəyə AR Prezidentinin təqdimatı ilə AR Milli Məclisi təyin edir.

Apellyasiya məhkəmənin kollegiyalarının səlahiyyətlərinə aiddir:

- apellyasiya instansiyası məhkəməsi kimi həmin apellyasiya məhkəməsinin ərazi yurisdiksiyasına aid edilmiş birinci instansiya məhkəmələri tərəfindən baxılmış işlər üzrə qərarlardan verilmiş apellyasiya şikayətləri və apellyasiya protestləri üzrə işlərə baxır;

- məhkəmə statistikasını təhlil edir, məhkəmə təcrübəsini öyrənir və ümumiləşdirir, qanunvericilik aktlarının düzgün tətbiq edilməsi üçün həmin apellyasiya məhkəməsinin ərazi yurisdiksiyasına aid edilmiş birinci instansiya məhkəmələrinə metodik kömək göstərir, qanunvericiliklə ona aid edilmiş digər səlahiyyətləri həyata keçirir.

Apellyasiya məhkəməsi apellyasiya şikayətinin və ya apellyasiya protestinin baxışı nəticəsində aşağıdakı qərarlardan birini qəbul etməyə haqqdır (AR CPM, 398-ci m.):

1) birinci instansiya məhkəməsinin hökmü və ya qərarının dəyişdirilmədən, apellyasiya şikayətinin və ya apellyasiya protestinin isə təmin edilmədən saxlanılması haqqında qərar qəbul etmək;

2) birinci instansiya məhkəməsinin hökmünü və ya qərarını ləğv edərək yeni hökmü və ya qərar çıxarmaq;

3) birinci instansiya məhkəməsinin hökmü və ya qərarını ləğv edərək cinayət işi, məhkəməyədək sadələşdirilmiş icraat və ya xüsusi ittiham qaydasında şikayət üzrə icraata xitam verilməsi barədə qərar qəbul etmək;

4) birinci instansiya məhkəməsinin hökmü və ya qərarının dəyişdirilməsi barədə qərar qəbul etmək.

Apellyasiya məhkəməsinin Rəyasət Heyəti məhkəmənin sədrindən, onun müavinindən və kollegiya sədrlərindən ibarət tərkibdə fəaliyyət göstərir.

Apellyasiya məhkəməsi Rəyasət Heyətinin tərkibinə daxil olan şəxslərin öz səlahiyyətləri daxilində bərabər hüquqları vardır.

Apellyasiya məhkəməsinin Rəyasət Heyətinin səlahiyyətlərinə aiddir:

- Apellyasiya məhkəməsinin hakimləri sırasından məhkəmə kollegiyalarını və müvafiq məhkəmə tərkiblərini təşkil edir;

- qanunla müəyyən edilmiş qaydada qanunvericilik və digər normativ aktların Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına və qanunlarına uyğunsuzluğu barədə Konstitusiya Məhkəməsinə sorğu verilməsi üçün Ali Məhkəməyə müraciət edir;

- qanunvericiliyin tətbiqinin məhkəmə təcrübəsinə dair məsələləri üzrə apellyasiya məhkəməsi kollegiya sədrlərinin və həmin apellyasiya məhkəməsinin ərazi yurisdiksiyasına aid edilmiş birinci instansiya məhkəmələrinin sədrlərinin məlumatlarını dinləyir;

- apellyasiya məhkəməsində baxılan işlər üzrə məhkəmə təcrübəsinin ümumiləşdirilməsi və məhkəmə statistikasının təhlili barədə materiallara baxır;

- qanunvericilik aktlarının düzgün tətbiq edilməsi barədə həmin apellyasiya məhkəməsinin ərazi yurisdiksiyasına aid edilmiş birinci instansiya məhkəmələrinə metodik kömək göstərir;

- qanunvericiliklə ona aid edilmiş digər səlahiyyətləri həyata keçirir. Apellyasiya məhkəməsi Rəyasət Heyətinin iclasları üç ayda bir dəfədən az olmayaraq keçirilir. Apellyasiya məhkəməsinin sədri Rəyasət Heyətinin iclaslarına sədrlik edir.

Azərbaycan Respublikası Prokurorluğunun və Ədliyyə Nazirliyinin nümayəndələri, habelə digər şəxslər apellyasiya məhkəməsinin Rəyasət Heyətinin iclaslarına dəvət oluna bilərlər.

Rəyasət Heyəti iclasının keçirilməsi vaxtı və müzakirəyə çıxarılan məsələlər barədə Rəyasət Heyətinin üzvlərinə iclasa ən gec 10 gün qalmış məlumat verilir, qərar layihələri və başqa materiallar onlara təqdim olunur. Rəyasət Heyətinin azı üç üzvü iştirak etdikdə Rəyasət Heyətinin iclası səlahiyyətli sayılır.

Rəyasət Heyətinin qərarları açıq səsvermə yolu ilə, səsvermədə iştirak edən Rəyasət Heyəti üzvlərinin səs çoxluğu ilə qəbul olunur. Məhkəmənin Rəyasət Heyətinə sədrlik edən başqa hakimlərlə yanaşı səsvermədə iştirak edir və axıncı səs verir. Rəyasət Heyətinin qərarlarını və iclas protokollarını iclasda sədrlik edən imzalayır.

Apellyasiya məhkəməsinin aparatı Rəyasət Heyəti iclaslarının hazırlanmasına dair təşkilati işləri həyata keçirir, protokolun aparılmasını təmin edir, Rəyasət Heyətinin qəbul etdiyi qərarların icrası üçün digər zəruri tədbirlər görür.

Apellyasiya məhkəməsi sədrinin səlahiyyətlərinə aiddir: - apellyasiya məhkəməsinin işinin təşkilinə və məhkəmə aparatının işinə rəhbərlik edir, məhkəmədə əmək və icra intizamının a əməl olunmasını təmin edir;

- məhkəmə kollegiyalarının iclaslarına sədrlik edir, işlərin kargüzarlıq qaydalarına uyğun bölüşdürülməsinə nəzarət edir;

- məhkəmə kollegiyalarının tərkiblərinin təşkil edilməsinə dair apellyasiya məhkəməsinin Rəyasət Heyətinə təkliflər verir;

- apellyasiya məhkəməsi aparatı işçilərinin işə qəbul və işdən azad edilməsi, mükafatlandırılması və intizam qaydasında cəzalandırılması məsələlərini həll edir;

- apellyasiya məhkəməsi aparatının strukturunu, ştat cədvəlini, xərc smetasını, müəyyən edir;

- apellyasiya məhkəməsi və həmin apellyasiya məhkəməsinin ərazi yurisdiksiyasına aid edilmiş birinci instansiya məhkəmələri hakimlərinin mükafatlandırılması barədə Məhkəmə-Hüquq Şurasına təklif verir;

- Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş hallarda və qaydada həmin apellyasiya məhkəməsinin ərazi yurisdiksiyasına aid edilmiş birinci instansiya məhkəmələri hakimlərinin və apellyasiya məhkəməsi hakimlərinin intizam məsuliyyətinə cəlb edilməsi barədə Məhkəmə-Hüquq Şurasına müraciət edir.

- apellyasiya məhkəməsinin təmsil edir;

- apellyasiya məhkəməsinin Rəyasət Heyətinin iclaslarını çağırır, onun vaxtını və gündəliyini müəyyən edir və bu icaslara sədrlik edir, Rəyasət Heyətinin qərarlarını və iclas protokollarını imzalayır;

- Ali Məhkəmənin Plenumunda iştirak edir, həmin apellyasiya məhkəməsinin ərazi yurisdiksiyasına aid edilmiş birinci instansiya məhkəmə

lərində və apellyasiya məhkəməsində ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsi vəziyyətinə dair məlumat verir;

- apellyasiya məhkəməsi hakimlərinin və aparatı işçilərinin ixtisasının artırılması işini təşkil edir;

- qanunvericilik aktlarının düzgün tətbiq edilməsi üçün məhkəmələrə metodik kömək göstərir;

- məhkəmə statistikasının təhlili, apellyasiya məhkəməsində baxılmış işlər üzrə məhkəmə təcrübəsinin öyrənilməsi və ümumiləşdirilməsi işini təşkil edir;

- məhkəmə təcrübəsinin öyrənilməsi və ümumiləşdirilməsi ilə əlaqədar həmin apellyasiya məhkəməsinin ərazi yurisdiksiyasına aid edilmiş birinci instansiya məhkəmələrindən işləri tələb edir;

- şəxslərin qəbulu, təklif, ərizə və şikayətlərə baxılması sahəsində məhkəmənin işini təşkil edir;

- qanunvericiliklə ona aid edilmiş digər səlahiyyətləri həyata keçirir.

Apellyasiya Məhkəməsi sədr müavinin səlahiyyətlərinə aiddir:

- məhkəmə iclaslarına sədrlik edir, apellyasiya məhkəməsinin sədri tərəfindən müəyyən edilmiş məsələləri həll edir, sədrin tapşırığı ilə onun ayrı-ayrı səlahiyyətlərini həyata keçirir, sədr olmadıqda və ya öz vəzifələrini həyata keçirə bilmədikdə onu əvəz edir;

- qanunvericiliklə ona aid edilmiş digər səlahiyyətləri həyata keçirir.

Apellyasiya məhkəməsi sədrinin müavini vəzifələrini yerinə yetirə bil-

mədikdə və ya onun səlahiyyət müddəti bitdikdə onun vəzifələrinin icrası apellyasiya məhkəməsi sədrinin sərəncamı ilə müvəqqəti olaraq həmin məhkəmə kollegiya sədrilərindən birinə həvalə edilir.

Apellyasiya məhkəməsi kollegiyasının sədrlərinin səlahiyyətlərinə aiddir:

- müvafiq məhkəmə kollegiyasının iclaslarına sədrlik edir, məhkəmə kollegiyasının işinin təşkilinə rəhbərlik edir;

- məhkəmə statistikasının təhlili, apellyasiya məhkəmələrində baxılmış işlər üzrə məhkəmə təcrübəsinin öyrənilməsi və ümumiləşdirilməsi işini təşkil edir;

- məhkəmə təcrübəsinin öyrənilməsi və ümumiləşdirilməsi ilə əlaqədar məhkəmələrdən işləri tələb edir;

- şəxslərin qəbulu, təklif, ərizə və şikayətlərə baxılması sahəsində məhkəmə kollegiyasının işini təşkil edir;

- qanunvericiliklə ona aid edilmiş digər səlahiyyətləri həyata keçirir.

Apellyasiya məhkəməsinin kollegiya sədri vəzifələrini yerinə yetirə

bilmədikdə və ya onun səlahiyyət müddəti bitdikdə onun vəzifələrinin icrası apellyasiya məhkəməsi sədrinin sərəncamı ilə müvəqqəti olaraq həmin kollegiyanın hakimlərindən birinə həvalə edilir.

Azərbaycan Respublikası apellyasiya instansiyası məhkəmələrinin ərazi yurisdiksiyası

Məhkəmə sisteminin müasirləşdirilməsinin növbəti mərhələsində regionların sosial-iqtisadi inkişafı şəraitində əhalinin hüquq institutlarına və hüquqi yardıma tələbatının ödənilməsi üçün yeni məhkəmələrin yaradılması, onların strukturunun və işinin daha optimal şəkildə qurulması məqsədi ilə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti 19 yanvar 2006-cı il və 17 avqust 2006-cı il tarixlərdə müvafiq olaraq "Azərbaycan Respublikasında məhkəmə sisteminin müasirləşdirilməsi" və "Azərbaycan Respublikasının bəzi qanunvericilik aktlarına dəyişikliklər və əlavələr edilməsi haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiq edilməsi barədə", "Ədliyyə orqanlarının inkişafı haqqında", "Azərbaycan Respublikası məhkəmələri hakimlərinin sayının artırılması və məhkəmələrin ərazi yurisdiksiyasının müəyyən edilməsi haqqında" Fərmanlar imzalamışdır. Nəhayət, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2010-cu il 9 avqust tarixli Fərmanı ilə "Azərbaycan Respublikası Apellyasiya instansiya məhkəmələrinin, ağır cinayətlər məhkəmələrinin, inzibati-iqtisadi məhkəmələrinin və hərbi məhkəmələrinin ərazi yurisdiksiyası yenidən müəyyən edilmişdir:

1. Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin yurisdiksiyasına aid olan birinci instansiya məhkəmələri:

- 1.1. Naxçıvan Şəhər Məhkəməsi;
- 1.2. Babək Rayon Məhkəməsi;
- 1.3. Culfa Rayon Məhkəməsi;
- 1.4. Kəngərli Rayon Məhkəməsi;
- 1.5. Ordubad Rayon Məhkəməsi;
- 1.6. Sədərək Rayon Məhkəməsi;
- 1.7. Şahbuz Rayon Məhkəməsi;
- 1.8. Şərur Rayon Məhkəməsi;
- 1.9. Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ağır Cinayətlər Məhkəməsi;
- 1.10. Naxçıvan Muxtar Respublikasının Hərbi Məhkəməsi;
- 1.11. Naxçıvan Muxtar Respublikasının İnzibati-İqtisadi Məhkəməsi.

2. Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin yurisdiksiyasına aid olan birinci instansiya məhkəmələri:

- 2.1. Bakı şəhəri Binəqədi Rayon Məhkəməsi;
- 2.2. Bakı şəhəri Xətai Rayon Məhkəməsi;
- 2.3. Bakı şəhəri Xəzər Rayon Məhkəməsi;
- 2.4. Bakı şəhəri Qaradağ Rayon Məhkəməsi;
- 2.5. Bakı şəhəri Nərimanov Rayon Məhkəməsi;
- 2.6. Bakı şəhəri Nəsitni Rayon Məhkəməsi;
- 2.7. Bakı şəhəri Nizami Rayon Məhkəməsi;
- 2.8. Bakı şəhəri Sabunçu Rayon Məhkəməsi;
- 2.9. Bakı şəhəri Səbail Rayon Məhkəməsi;
- 2.10. Bakı şəhəri Suraxanı Rayon Məhkəməsi;
- 2.11. Bakı şəhəri Yasamal Rayon Məhkəməsi;
- 2.12. Bakı Ağır Cinayətlər Məhkəməsi (Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin yurisdiksiyasına daxil olan ərazi vahidlərində baş vermiş cinayətlərlə bağlı işlər və digər materiallar üzrə);
- 2.13. Bakı Hərbi Məhkəməsi (Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin yurisdiksiyasına daxil olan ərazi vahidlərində baş vermiş cinayətlərlə bağlı işlər və digər materiallar üzrə);
- 2.14. 1 sayılı Bakı İnzibati-İqtisadi Məhkəməsi;
- 2.15. 2 sayılı Bakı İnzibati-İqtisadi Məhkəməsi.

3. Gəncə Apellyasiya Məhkəməsinin yurisdiksiyasına aid olan birinci instansiya məhkəmələri:

- 3.1. Ağdam Rayon Məhkəməsi;
- 3.2. Ağstafa Rayon Məhkəməsi;
- 3.3. Bərdə Rayon Məhkəməsi;
- 3.4. Daşkəsən Rayon Məhkəməsi;
- 3.5. Gədəbəy Rayon Məhkəməsi;
- 3.6. Gəncə şəhəri Kəpəz Rayon Məhkəməsi;
- 3.7. Gəncə şəhəri Nizami Rayon Məhkəməsi;
- 3.8. Goranboy Rayon Məhkəməsi;
- 3.9. Göygöl Rayon Məhkəməsi;
- 3.10. Xankəndi Şəhər Məhkəməsi;
- 3.11. Xocalı Rayon Məhkəməsi;

- 3.12. Kəlbəcər Rayon Məhkəməsi;
- 3.13. Qazax Rayon Məhkəməsi;
- 3.14. Naftalan Şəhər Məhkəməsi;
- 3.15. Samux Rayon Məhkəməsi;
- 3.16. Şəmkir Rayon Məhkəməsi;
- 3.17. Tərtər Rayon Məhkəməsi;
- 3.18. Tovuz Rayon Məhkəməsi;
- 3.19. Gəncə Ağır Cinayətlər Məhkəməsi;

3.20. Gəncə Hərbi Məhkəməsi (Gəncə Apellyasiya Məhkəməsinin yurisdiksiyasına daxil olan ərazi vahidlərində baş vermiş cinayətlərlə bağlı işlər və digər materiallar üzrə);

3.21. Tərtər Hərbi Məhkəməsi (Gəncə Apellyasiya Məhkəməsinin yurisdiksiyasına daxil olan ərazi vahidlərində baş vermiş cinayətlərlə bağlı işlər və digər materiallar üzrə);

3.22. Gəncə İnzibati-İqtisadi Məhkəməsi.

4. Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin yurisdiksiyasına aid olan birinci instansiya məhkəmələri:

- 4.1. Abşeron Rayon Məhkəməsi;
- 4.2. Xaçmaz Rayon Məhkəməsi;
- 4.3. Xızı Rayon Məhkəməsi;
- 4.4. Qobustan Rayon Məhkəməsi;
- 4.5. Quba Rayon Məhkəməsi;
- 4.6. Qubadlı Rayon Məhkəməsi;
- 4.7. Qusar Rayon Məhkəməsi;
- 4.8. Siyəzən Rayon Məhkəməsi;
- 4.9. Sumqayıt Şəhər Məhkəməsi;
- 4.10. Şabran Rayon Məhkəməsi;
- 4.11. Şamaxı Rayon Məhkəməsi;
- 4.12. Şuşa Rayon Məhkəməsi;
- 4.13. Zəngilan Rayon Məhkəməsi;

4.14. Bakı Ağır Cinayətlər Məhkəməsi (Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin yurisdiksiyasına daxil olan ərazi vahidlərində baş vermiş cinayətlərlə bağlı işlər və digər materiallar üzrə);

4.15. Bakı Hərbi Məhkəməsi (Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin yurisdiksiyasına daxil olan ərazi vahidlərində baş vermiş cinayətlərlə bağlı işlər və digər materiallar üzrə);

4.16. Sumqayıt İnzibati-İqtisadi Məhkəməsi.

5. Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin yurisdiksiyasına aid olan birinci instansiya məhkəmələri:

- 5.1. Ağcabədi Rayon Məhkəməsi;
- 5.2. Ağsu Rayon Məhkəməsi;
- 5.3. Astara Rayon Məhkəməsi;
- 5.4. Beyləqan Rayon Məhkəməsi;
- 5.5. Biləsuvar Rayon Məhkəməsi;
- 5.6. Cəbrayıl Rayon Məhkəməsi;
- 5.7. Cəlilabad Rayon Məhkəməsi;
- 5.8. Füzuli Rayon Məhkəməsi;
- 5.9. Hacıqabul Rayon Məhkəməsi;

- 5.10. Xocavənd Rayon Məhkəməsi;
- 5.11. İmişli Rayon Məhkəməsi;
- 5.12. Kürdəmir Rayon Məhkəməsi;
- 5.13. Laçın Rayon Məhkəməsi;
- 5.14. Lerik Rayon Məhkəməsi;
- 5.15. Lənkəran Rayon Məhkəməsi;
- 5.16. Masallı Rayon Məhkəməsi;
- 5.17. Neftçala Rayon Məhkəməsi;
- 5.18. Saatlı Rayon Məhkəməsi;
- 5.19. Sabirabad Rayon Məhkəməsi;
- 5.20. Salyan Rayon Məhkəməsi;
- 5.21. Şirvan Şəhər Məhkəməsi;
- 5.22. Ucar Rayon Məhkəməsi;
- 5.23. Yardımlı Rayon Məhkəməsi;
- 5.24. Zərdab Rayon Məhkəməsi;
- 5.25. Lənkəran Ağır Cinayətlər Məhkəməsi;
- 5.26. Cəlilabad Hərbi Məhkəməsi;
- 5.27. Füzuli Hərbi Məhkəməsi;
- 5.28. Tərtər Hərbi Məhkəməsi (Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin yurisdiksiyasına daxil olan ərazi vahidlərində baş vermiş cinayətlərlə bağlı işlər və digər materiallar üzrə);
- 5.29. Şirvan İnzibati-İqtisadi Məhkəməsi.

6. Şəki Apellyasiya Məhkəməsinin yurisdiksiyasına aid olan birinci instansiya məhkəmələri:

- 6.1. Ağdaş Rayon Məhkəməsi;
- 6.2. Balakən Rayon Məhkəməsi;
- 6.3. Göyçay Rayon Məhkəməsi;
- 6.4. İsmayılı Rayon Məhkəməsi;
- 6.5. Qax Rayon Məhkəməsi;
- 6.6. Qəbələ Rayon Məhkəməsi;
- 6.7. Mingəçevir Rayon Məhkəməsi;
- 6.8. Oğuz Rayon Məhkəməsi;
- 6.9. Şəki Rayon Məhkəməsi;
- 6.10. Yevlax Rayon Məhkəməsi;
- 6.11. Zaqatala Rayon Məhkəməsi;
- 6.12. Şəki Ağır Cinayətlər Məhkəməsi;
- 6.13. Gəncə Hərbi Məhkəməsi (Şəki Apellyasiya Məhkəməsinin yurisdiksiyasına daxil olan ərazi vahidlərində baş vermiş cinayətlərlə bağlı işlər və digər materiallar üzrə);
- 6.14. Tərtər Hərbi Məhkəməsi (Şəki Apellyasiya Məhkəməsinin yurisdiksiyasına daxil olan ərazi vahidlərində baş vermiş cinayətlərlə bağlı işlər və digər materiallar üzrə);
- 6.15. Şəki İnzibati-İqtisadi Məhkəməsi.

Beləliklə, nəticə olaraq qeyd edirik ki, yeni məhkəmə sisteminin formalaşmasına əsasən, Azərbaycan Respublikasında apellyasiya instansiyası məhkəmələrinə Naxçıvan MR Ali Məhkəməsi, Bakı, Şirvan, Gəncə, Sumqayıt və Şəki apellyasiya məhkəmələri aiddir.

Sual 4. Azərbaycan Respublikasının Ali Məhkəməsi

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 131-ci maddəsinə uyğun olaraq Azərbaycan Respublikasının Ali Məhkəməsi ümumi və ixtisaslaşdırılmış məhkəmələrin icraatma aid olan mülki (o cümlədən inzibati və iqtisadi mübahisələrə dair), cinayət işləri və digər işlər üzrə ali məhkəmə orqanıdır.

Ali Məhkəmə kassasiya və əlavə kassasiya instansiya məhkəməsi kimi qanunla müəyyən edilmiş prosessual qaydada ədalət mühakiməsini həyata keçirir, məhkəmələrin praktikasma aid məsələlər üzrə izahatlar verir.

Ali Məhkəmə Azərbaycan Respublikasının paytaxtı Bakı şəhərində təşkil edilir, onun yurisdiksiyası Azərbaycan Respublikasının bütün ərazisinə şamil edilir.

Ali Məhkəmə hakimlərinin sayı Məhkəmə-Hüquq Şurası tərəfindən müəyyənləşdirilir. Ali Məhkəmənin hakimlərini Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin təqdimatı ilə Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi təyin edir.

Ali Məhkəmənin tərkibinə Ali Məhkəmənin sədri, onun müavini, kollegiya sədrləri və hakimləri daxildir.

Ali Məhkəmə Plenumdan və kassasiya kollegiyalarından ibarətdir. Qanunların düzgün tətbiq olunması, qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi və elmi təkliflərin hazırlanması məqsədilə Ali Məhkəmənin yanında Elmi-Məsləhət Şurası fəaliyyət göstərir. Ali Məhkəmədə mülki kollegiya, inzibati-iqtisadi kollegiya, cinayət kollegiyası və hərbi kollegiya təşkil edilir. Ali Məhkəmənin kollegiyalarında aşağıdakı işlərə baxılır:

- apellyasiya məhkəmələrinin baxdığı işlərə dair qərarlardan verilmiş kassasiya şikayətləri və kassasiya protestləri üzrə işlərə;
- Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin baxdığı işlərə dair qərarlardan verilmiş kassasiya şikayətləri və kassasiya protestləri üzrə işlərə;
- qanunla müəyyən edilmiş hallarda digər ümumi və ixtisaslaşdırılmış məhkəmələrin baxdığı işlərə dair qərarlardan verilmiş kassasiya şikayətləri və kassasiya protestləri üzrə işlərə;
- qanunla müəyyən edilmiş qaydada və hallarda Ali Məhkəmə sədrinin kassasiya qaydasında verdiyi təqdimatlar üzrə işlərə.

Ali Məhkəmənin kollegiyaları məhkəmə statistikasını təhlil edir, məhkəmə təcrübəsini öyrənir və ümumiləşdirir, Azərbaycan Respublikasının məhkəmələrinə metodik kömək göstərir, qanunvericiliklə ona aid edilmiş digər səlahiyyətləri həyata keçirir.

Mülki işlər üzrə kassasiya şikayəti apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən qətnamə və qərardad qəbul edildikdən sonra 3 ay müddətində, cinayət işləri üzrə kassasiya şikayəti və ya kassasiya protesti isə 1 ay, 6 ay, 12 ay və ya 18 ay müddətində verilə bilər.

Kassasiya şikayətinə və ya kassasiya protestinə mahiyyəti üzrə baxılması Ali Məhkəmədə 3 hakimdən ibarət tərkibdə həyata keçirilir. Cinayət prosesi tərəflərinin çıxışından sonra Ali Məhkəmənin hakimləri yerində müşavirə apararaq və ya məhkəmənin müşavirə otağında aşağıdakı qərarlardan birini çıxarırlar:

1) müvafiq olaraq birinci və apellyasiya instansiyası məhkəməsinin hökm və ya qərarını dəyişikliksiz, kassasiya şikayətini və ya kassasiya protestini isə təmin etmədən saxlamaq;

2) məhkəmənin hökm və ya qərarını ləğv etmək və işin andlı iclasçılarla iştirakı ilə birinci instansiya məhkəməsində və ya apellyasiya instansiyası məhkəməsində yenidən baxılmasını təyin etmək;

3) qanuni qüvvəyə minmiş hökm və qərarları ləğv etmək və cinayət işi,

məhkəməyədək sadələşdirilmiş icraat materialları və ya xüsusi ittiham qaydasında şikayət üzrə icraata xitam vermək;

4) müvafiq olaraq birinci və ya apellyasiya instansiya məhkəməsinin hökm və ya qərarını dəyişdirmək (AR CPM, m. 419.10).

Ali Məhkəmə səlahiyyətinə aid edilmiş işlərə Azərbaycan Respublikasının qanının vericiliyində nəzərdə tutulmuş qaydada və hədlərdə kollegiyaların iclaslarında baxır.

Məhkəmə kollegiyalarında işlərə baxmaq üçün məhkəmə tərkibləri yaradılır. Ali Məhkəmənin cinayət işləri üzrə kollegiyasmda və ya hərbi məhkəmələrin işləri üzrə kollegiyasmda cinayət işlərinə və cinayət təqibi ilə bağlı digər materiallara kassasiya şikayəti və ya protesti üzrə üç hakimdən ibarət kollegial tərkibdə, həmin işlərə və materiallara əlavə kassasiya qaydasında və ya yeni açılmış hallar üzrə - Ali Məhkəmənin Plenumunun iclasında baxılır (AR CPM, m. 78.5).

Məhkəmə kollegiyalarının işinə rəhbərliyi kollegiyaların sədrləri həyata keçirirlər.

Ali Məhkəmənin kollegiya sədrinin aşağıdakı səlahiyyətləri vardır:

- müvafiq məhkəmə kollegiyasının iclaslarında sədrlik edir, məhkəmə kollegiyasının işinin təşkilinə rəhbərlik edir;

- işlərin kargüzarlıq qaydalarına uyğun bölüşdürülməsinə nəzarət edir;

- məhkəmə statistikasının təhlili, məhkəmə təcrübəsinin öyrənilməsi və ümumiləşdirilməsi işini təşkil edir;

- məhkəmə təcrübəsinin öyrənilməsi və ümumiləşdirilməsi ilə əlaqədar məhkəmələrdən işləri tələb edir;

- Ali Məhkəmənin Plenumunda kollegiyalarda ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsi vəziyyətinə dair məlumat verir;

- qanunvericilik aktlarının düzgün tətbiq edilməsi üçün məhkəmələrə metodik kömək göstərir;

- şəxslərin qəbulu, təklif, ərizə və şikayətlərinə baxılması sahəsində kollegiyanın işini təşkil edir;

- qanunvericiliklə ona aid edilmiş digər səlahiyyətləri həyata keçirir.

Ali Məhkəmənin kollegiya sədri vəzifələrini yerinə yetirə bilmədikdə

və ya onun səlahiyyət müddəti bitdikdə onun vəzifələrinin icrası Ali Məhkəmə sədrinin sərəncamı ilə müvəqqəti olaraq həmin kollegiyanın hakimlərindən birinə həvalə edilir.

Ali Məhkəmənin Plenumu. Ali Məhkəmənin Plenumu Ali Məhkəmənin sədrindən, onun müavinindən, kollegiya sədrlərindən və hakimlərindən ibarət tərkibdə fəaliyyət göstərir.

Ali Məhkəmənin Plenumunun tərkibinə daxil olan şəxslərin öz səlahiyyətləri daxilində bərabər hüquqları vardır.

Ali Məhkəmənin Plenumu aşağıdakı səlahiyyətlərə malikdir:

- Azərbaycan Respublikası məhkəmələrində qanunvericiliyin tətbiqinin məhkəmə təcrübəsinə dair məsələləri üzrə məhkəmə sədrlərinin məlumatlarını dinləyir və ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsi vəziyyətinə dair Ali Məhkəmə sədrinin və onun müavininin, kollegiya sədrlərinin, apellyasiya məhkəmələri sədrlərinin, Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsi sədrinin və digər ümumi və ixtisaslaşdırılmış məhkəmə sədrlərinin məlumatlarını dinləyir, işlər üzrə məhkəmə təcrübəsinin ümumiləşdirilməsi və məhkəmə statistikasının təhlili barədə materiallara baxır;

- Ali Məhkəmə sədrinin Ali Məhkəmənin hakimləri sırasından məhkəmə kollegiyalarını və müvafiq məhkəmə tərkiblərini təşkil edir;

- Ali Məhkəmə sədrinin təqdimatına əsasən Ali Məhkəmə yanında Elmi-Məsləhət Şurasının Əsasnaməsini və tərkibini təsdiq edir;

- Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 130-cu maddəsinə uy-

ğun olaraq Konstitusiyaya Məhkəməsinə sorğu verir;

- Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 128-ci maddəsinə müvafiq olaraq Azərbaycan Respublikası hakimlərinin vəzifədən kənarlaşdırılması barədə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin sorğusuna baxır və müvafiq rəyi sorğu verildikdən sonra 30 gün müddətində Azərbaycan Respublikası Prezidentinə təqdim edir;

- Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 131-ci maddəsinə uyğun olaraq məhkəmə təcrübəsinə dair məsələlər üzrə məhkəmələrə izahlar verir;

- qanunla müəyyən edilmiş hallarda və qaydada Ali Məhkəmə sədrinin təqdimatı, Azərbaycan Respublikası Baş prokurorunun protesti və ya müdafiə tərəfinin şikayəti əsasında əlavə kassasiya işlərinə və yaxud hüquq və azadlıqların pozulması ilə bağlı yeni hallar və yeni açılmış hallar üzrə işlərə baxır;

- qanunvericiliklə müəyyən edilmiş hallarda Məhkəmə-Hüquq Şurasının qərarlarından verilmiş şikayətlərə baxır.

- Azərbaycan Respublikası hakimlərinin andını qəbul edir;

- Ali Məhkəmənin intizam kollegiyasının qərarlarından verilmiş şikayətlərə dair Ali Məhkəmənin hakimlərindən ibarət müvafiq komissiya yaradır;

- qanunvericiliklə ona aid edilmiş digər səlahiyyətləri həyata keçirir.

Ali Məhkəmənin Plenumunun iş qaydası. Ali Məhkəmənin Plenumu üç ayda bir dəfədən az olmayaraq çağırılır. Ali Məhkəmənin sədri Ali Məhkəmənin Plenumunun iclaslarına sədrlik edir.

Ali Məhkəmənin Plenumunun iclaslarında Azərbaycan Respublikasının Baş prokuroru və ədliyyə naziri iştirak edirlər. Ali Məhkəmənin Plenumunun iclaslarında apellyasiya məhkəmələrinin sədrləri, Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin sədri, əlavə kassasiya qaydasında və ya hüquq və azadlıqların pozulması ilə bağlı yeni hallar və yeni açılmış hallar üzrə işlərin baxılmasında müdafiə tərəfin iştirakı təmin edilir. Ali Məhkəmənin Plenumunun iclaslarına digər şəxslər də dəvət oluna bilərlər.

Ali Məhkəmənin Plenumunun çağırılması vaxtı və müzakirəyə çıxarılan məsələlər barədə Plenumun üzvlərinə və Plenumda iştirak edən digər şəxslərə Plenuma ən gec 10 gün qalmış məlumat verilir, qərar layihələri və başqa materiallar onlara təqdim olunur.

Ali Məhkəmənin Plenumu üzvlərinin üçdə iki hissəsi iştirak etdikdə Plenumun iclası səlahiyyətli sayılır. Ali Məhkəmənin Plenumunun qərarları açıq səsvermə yolu ilə səsvermədə iştirak edənlərin səs çoxluğu ilə qəbul olunur. Ali Məhkəmənin Plenumunun üzvləri məhkəmə işləri üzrə səsvermədə bitərəf qala bilməzlər.

Ali Məhkəmənin Plenumuna sədrlik edən başqa hakimlərlə yanaşı səsvermədə iştirak edir və axırıncı səs verir.

Ali Məhkəmənin Plenumunun işində iştirak edən digər şəxslər, həmçinin Ali Məhkəmənin sədri məhkəmə qərarlarından əlavə kassasiya qaydasında və ya hüquq və azadlıqların pozulması ilə bağlı yeni hallar və yeni açılmış hallara görə Ali Məhkəmənin Plenumuna verdiyi təqdimatlarla əlaqədar baxılan işlər üzrə səsvermədə iştirak etmirlər. Plenum baxılan məsələlər üzrə qərarlar qəbul edir. Plenumun qərarlarını və iclas protokollarını iclasa sədrlik edən imzalayır.

Ali Məhkəmənin aparatı Plenumun iclaslarının hazırlanmasına dair təşkilati işləri həyata keçirir, protokolun aparılmasını təmin edir, Plenumun qəbul etdiyi qərarların icrasını üçün digər zəruri işlər görür.

Məhkəmənin vəziyyətini ağırlaşdıran əsaslara görə məhkəmə qərarları, bəraət hökmü, bəraətverici əsaslarla cinayət işinin icraatına xitam verilməsi haqqında məhkəmə qərarları səsvermədə iştirak edən Plenum iştirakçılarının üçdə iki səs çoxluğu ilə ləğv edilə bilər.

Ali Məhkəmə sədri aşağıdakı səlahiyyətlərə malikdir:

- Ali Məhkəmənin işinin təşkilinə və onun aparatının işinə rəhbərlik edir, Ali Məhkəmədə əmək və icra intizamının əməl olunmasını təmin edir;

- Ali Məhkəmə kollegiyalarının iclaslarına sədrlik edir, işlərin kollegiyalar arasında kargüzarlıq qaydasına uyğun bölüşdürülməsinə nəzarət edir;

- Ali Məhkəmənin hakimlərinin kollegiyalar üzrə müəyyən edilməsinə dair Ali Məhkəmənin Plenumuna təkliflər verir;

- Ali Məhkəmə aparatının işçilərinin işə qəbul və işdən azad edilməsi, mükafatlandırılması və intizam qaydasında cəzalandırılması məsələlərini həll edir;

- Ali Məhkəmə aparatının strukturunu, ştat cədvəlini, xərc smetasını müəyyən edir;

- Azərbaycan Respublikası hakimlərinin mükafatlandırılması barədə Məhkəmə-Hüquq Şurasına təklif verir;

- qanunvericiliklə müəyyən edilmiş hallarda və qaydada Azərbaycan Respublikası məhkəmələri hakimlərinin intizam məsuliyyətinə cəlb edilməsi, habelə onların səlahiyyətlərinə xitam verilməsi barədə Məhkəmə-Hüquq Şurasına müraciət edir;

- məhkəmələrdən işləri tələb edir;

- qanunla müəyyən edilmiş hallarda və qaydada məhkəmə qərarlarından Ali Məhkəmənin Plenumuna əlavə kassasiya qaydasında təqdimatlar verir;

- qanunla müəyyən edilmiş hallarda və qaydada yeni açılmış hallar üzrə Ali Məhkəmənin Plenumuna təqdimatlar verir;

- Ali Məhkəməni təmsil edir;

- Ali Məhkəmənin Plenumunun iclaslarını çağırır, onun vaxtını, gündəliyini müəyyən edir və bu iclaslara sədrlik edir, Plenumun qərarlarını və iclas protokollarını imzalayır;

- Ali Məhkəmənin Plenumunda Azərbaycan Respublikasının ümumi və ixtisaslaşdırılmış məhkəmələrində ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsi vəziyyətinə dair məlumat verir;

- Ali Məhkəmənin hakimlərinin və aparatı işçilərinin ixtisasının artırılması işini təşkil edir;

- məhkəmə statistikasının təhlili, məhkəmə təcrübəsinin öyrənilməsi və ümumiləşdirilməsi işini təşkil edir;

- qanunvericilik aktlarının düzgün tətbiq edilməsi üçün məhkəmələrə metodik kömək göstərir;

- şəxslərin qəbulu, təklif, ərizə və şikayətlərə baxılması sahəsində məhkəmənin işini təşkil edir;

- qanunvericiliklə ona aid edilmiş digər səlahiyyətləri həyata keçirir. Ali Məhkəmənin sədr müavini məhkəmə iclaslarında sədrlik edir, Ali Məhkəmənin sədri tərəfindən müəyyən edilmiş məsələləri həll edir, sədrin tapşırığı ilə onun ayrı-ayrı səlahiyyətlərini həyata keçirir, sədr olmadıqda və ya öz vəzifələrini yerinə yetirə bilmədikdə onu əvəz edir; qanunvericiliklə ona aid edilmiş digər səlahiyyətləri həyata keçirir.

Ali Məhkəmə sədrinin müavini vəzifələrini yerinə yetirə bilmədikdə və ya onun səlahiyyət müddəti bitdikdə onun vəzifələrinin icrası Ali Məhkəmə sədrinin sərəncamı ilə müvəqqəti olaraq həmin məhkəmənin kollegiya sədrlərinin birinə həvalə edilir.

Beləliklə, nəticə olaraq onu da qeyd edirik ki, Azərbaycan Respublikasının Ali Məhkəməsi kassasiya instansiyası məhkəməsi kimi qanunla müəyyən edilmiş prosessual qaydada ədalət mühakiməsini həyata keçirir.

N Ə T İ C Ə

Nəzərdən keçirdiyimiz bu mövzuya diqqət etdikdə biz görürük ki, rayon (şəhər) məhkəmələri, sonra isə Ağır cinayətlərə dair işlər üzrə Azərbaycan Respublikasının Məhkəməsi bütün məhkəmə sistemində mərkəzi yer tuturlar. Çünki, insanlar istər mülki, istərsə də cinayət işləri üzrə məhkəmə işlərinin ədalətlə həll edilməsini məhz bu məhkəmələrdə axtarırlar.

Lakin, məhkəmələrdə işlərə baxılması həmişə tərəflər arasında çəkişmə prinsipi əsasında aparıldığı üçün, aydın məsələdir ki, tərəflər heç də həmişə məhkəmə qərarlarından tam razı qalmırlar. Ona görə də tərəflər öz hüquq və azadlıqlarının məhkəmədə tam təminatı üçün əvvəlcə apellyasiya instansiya məhkəmələrinə (Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ali Məhkəməsinə və Azərbaycan Respublikasının Apellyasiya Məhkəmələrinə), sonra isə kassasiya instansiya məhkəməsi olan Azərbaycan Respublikasının Ali Məhkəməsinə müraciət etməli olurlar.

Bununla da, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 26-cı maddəsinin II hissəsində göstərilmiş "Dövlət hər kəsin hüquqlarının və azadlıqlarının müdafiəsinə təminat verir"-müddəası özünü doğruldur.

Bu məqsədlə ümumi mühakimə sahəsinə aid olan məhkəmələrin təşkil olunması və fəaliyyətləri haqqında aşağıdakıları qeyd edirik.

Rayon (şəhər) məhkəməsi birinci instansiya məhkəməsi kimi iqtisadi mübahisələrdən başqa bütün mülki, böyük ictimai təhlükə törətməyən və az ağır (7 ilədək azadlıqdan məhrum etmə nəzərdə tutulmuş) cinayət işlərinə, inzibati xətalara və qanunla səlahiyyətlərinə aid edilmiş digər işlərə baxırlar.

Ağır cinayətlər məhkəmələri birinci instansiya məhkəməsi kimi qanunla səlahiyyətlərinə aid edilmiş cinayət işlərinə baxır.

Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ali Məhkəməsi Ali Məhkəmə orqanı olmaqla qanunla müəyyən edilmiş qaydada ədalət mühakiməsini həyata keçirir və Naxçıvan Muxtar Respublikasının ümumi məhkəmələrinin işinə nəzarət edir.

Apellyasiya Məhkəmələri qanunla səlahiyyətlərinə aid edilmiş mülki, cinayət , inzibati-iqtisadi , hərbi apellyasiya instansiyası məhkəməsidir.

Ali Məhkəmə ümumi və ixtisaslaşdırılmış məhkəmələrin icraatına aid olan mülki, cinayət , inzibati –iqtisadi, hərbi işlər üzrə ali məhkəmə orqanıdır.

Ümumi mühakimə sahəsinə aid olan məhkəmələr haqqında əldə etdiyimiz biliklər Sizin bir hüquqşünas kimi formalaşmağınızda mühüm rol oynayacaq.